

R' Leib Chomaz
Shatz

"You open
to the right
page"

my collecting
pages

Rogatchewer
pg 63

וכך כותב בנידון זה הגרש"י ז"ל בקוים המצויינים ששירטט
לדמותו של הגאון בספרו "אישים ושיטות":

"וידע הגאון הרגוצ'ובי את ערכו. לא נכחד עצמו ממנו. אין הוא
מחשיב כלל את הגדולים האחרונים. אפילו את ראשוני האחרונים. לא
מזכירם ולא מביאם כלל. ואפילו את הראשונים (רש"י, תוספות, הרא"ש
וכו'), שהוא מצטט אותם לפי דרכו, ומראה לנו פנינים נפלאים בדבריהם,
אפילו את הראשונים האלה אין
הוא מקבל את מרותם באופן
מוחלט.

הגרש"י ז"ל

לעיתים תכופות הוא מפרש
את דברי המשנה והתלמוד
בביאור מקורי, נגד פירושם של
כל הראשונים. וכל ביאור כזה
מלווה תמיד בהמון ציטטות
ומראי מקומות המבססים אותו
ונותנים לו הוד ויופי".

הנחה זו מבוססת על מנהגו
של הגאון שלא לצטט בספריו
מדברי האחרונים. עם זאת, לא
מן הנמנע שעסק הגאון בתורת
האחרונים, ומסתבר לומר כן, שהרי גאון ובקי שכמוהו ודאי היה לו חלק
רב גם במקצוע זה של התורה, שהרי ככינויו כן היה - "שר התורה".

אלא שבספריו, ועובדה ברורה היא, לא הרבה הגאון לצטט מלבד
התלמוד בבלי, ירושלמי, מדרשים ורמב"ם. פעמים נדירות ניתן למצוא
בחידושי ציטוט מדברי הראשונים, ועוד יותר נדיר למצוא ציטוט מדברי
האחרונים או השו"ע.

פוסק מהגמרא

היו שאמרו על הגאון כי הוא פוסק דינים ומורה הלכה, בכתב ובעל-
פה, מתוך דברי הגמרא והרמב"ם, ומעולם לא הביט בספר ה"שולחן
ערוך". מובן שדברים אלו כהווייתם גוזמא הם, אך ניתן להבין זאת על פי
דרכו העקבית של הגאון בספריו לצטט את דברי הגמרא בלבד ועל פיהם

אורא from 1702

לחדש את חידושי, אך כנראה בחוש, לעיתים רבות פסק הגאון פסיקות הלכתיות מתוך הגמרא בלבד.

היו שחלקו על קביעה זו, וטענו שייחס הגאון חשיבות גם לאחרונים כמפרשי ה'שולחן ערוך', אך לא הרי יחס של לימוד יחס של פסיקה וגם אם אמנם ידע הגאון על פה את כל האחרונים וידע לצטטם מילה אחר מילה, אין הכרח לומר שהיה לוקח מהם סברות או פסיקות הלכתיות שעליהם היה משתית את פסקיו, חידושי ותשובותיו.

באחת מתשובותיו כותב על כך הגאון עצמו:

"...ידעתי שימצא כמה סתירות על זה מדברי הפוסקים נ"ע, אבל אין אני רק כמברר ומסיק לשיטה על פי ש"ס וירושלמי לפי דעתי..." ובמקום אחר כותב הגאון: "...אין לנו להוסיף על דברי רבותינו הגמרא והירושלמי והתוספתא, רק להבין דבריהם. ולא נישא פנים לשום אדם בעולם..."

He wrote about himself:

תסתפק במה שיש...

אופייני לדרכו זו של הגאון, הוא הסיפור הבא: תלמיד חכם אחד (ידיד חתנו - הרי"א ציטרון), שהגיע אל ביתו של הגאון על מנת לשאול אצלו שאלה, הכין באמתחתו קושיות ומראי מקומות הלקוחים מדברי הראשונים והאחרונים, על מנת להיות מוכן לכל דבר.

במהלך הדברים עם הגאון נגע אותו שואל בסעיף בדברי הט"ז שהביא את חידושו של רבינו ירוחם'. הוא החל לחפש בארון הספרים את "יורה דעה" עם הט"ז. הגאון הבחין בכך ושאל: "מה אתה מחפש?". "את הט"ז אני מחפש על מנת לצטט בדיוק...", השיב האורח. הגאון קפץ והושיט לו שלחן ערוך בפורמט קטן, תוך שהוא אומר לעומד מולו: "יותר מפרשים אין לי..."

"I want to look up S"z"

"I only have it without a case"

"לא ניתושי מינך"

כאשר נשאל הגאון פעם היכן מופיע עניין כלשהו - השיב מיניה וביה, ב"מסכת סנהדרין". זאת, למרות שהיה זה פסוק מפורש בתנ"ך, שרק הובא כדרך אגב בדברי הגמרא בסנהדרין.

Where is this proof?
סנהדרין Found in

חיים סימן נט), שהדבר ברור שהנוסע באוירון כשיגיע למחוז חפצו צריך לברך הגומל. ע"ש. וכן העלה בשו"ת בית מרדכי (סימן כג). ע"ש. ונראה שגם לענין תפלת הדרך העיקר להלכה שיש לאומרה גם כשנוסע באוירון, וקרוב לומר שהראגצ'ובי לא אמר כן אלא לחדודי בעלמא, ולא לענין הלכה למעשה*.)

Did Rogatchover mean this?

אולם יש להעיר שהנה מבואר בפוסקים שדין הולכי מדברות שמברכים הגומל, הוא דוקא באופן שהלכו כשיעור פרסה, אבל בפחות מפרסה אין לברך, אלא אם כן הוא מקום שמוחזק בסכנה ביותר, שאז יש לברך גם בפחות מפרסה. וכן פסק בשלחן ערוך (סימן ריט סעיף ז). ודעת הגאון רבי חיים פונטריומולי בספר פתח הדביר חלק ג' (דף שיג ע"ד), שאפילו הנוסע במסילת הברזל, די בשיעור מדת פרסה (שהוא קרוב לארבעה קילומטר), כדי לברך הגומל. וכן הסכים השדי חמד (מערכת ברכות סימן ב' אות טו). וכן כתב בשו"ת ישמח לב פראנג'י חלק ב' (חלק אורח חיים סימן ד).

אולם הגאון רבי יהודה גרינוואלד בשו"ת זכרון יהודה (חלק או"ח סימן מב) כתב, שלפי מה שפסק בשלחן ערוך (סימן קי סעיף ז), ומקורו בגמרא (ברכות ל.), שאם הולך בפחות משיעור פרסה, לא יחתום בשם בתפלת הדרך, נראה שאם נוסע במסילת הברזל, אין לחתום תפלת הדרך בשם, אלא אם שוהה בנסיעתו שיעור זמן מהלך פרסה רגלי, דהיינו שעה וחומש. ע"ש. וכן כתב הרה"ג רבי עמרם אבורביע בספר נתיבי עם (סימן קי), ושכן המנהג. לפי זה הרי שיעור פרסה בדין ברכת הגומל למדנוהו מדין תפלת הדרך, וכמבואר בבית יוסף (סימן ריט), ומעתה אין לברך ברכת הגומל בשם ומלכות אם אינו שוהה בנסיעתו במכונית כדי שיעור שעה וחומש, שהוא שיעור הילוך פרסה רגלי. ואף על פי שגם בדין תפלת הדרך יש חולקים, מכל מקום כלל גדול בדינינו ספק ברכות להקל. ומה גם שיש סמוכים לכך מדברי הארחות חיים (הלכות שני וחמישי אות כד), ומדברי הרב רבי דוד אבודרהם (בסדר ברכות שער ח). ובפרט בנסיעה במכונית מעיר לעיר שהדבר שנוי במחלוקת המנהגים, שמנהג בני אשכנז וצרפת שלא לברך הגומל כשנוסעים מעיר לעיר, אלא ממדינה למדינה. אלא שמנהג בני ספרד לברך הגומל גם בנסיעה מעיר

* וראה בשו"ת חלקת יעקב חלק ב' (סימן קפו), שכתב בשם הגאון בעל הבצלת השרון, שאף שהגאון הראגצ'ובי היה גדול מאד בתורה, וכל רז לא אניס ליה, מכל מקום קשה לסמוך עליו להלכה, ולא זכה הדור ליהנות מאורו הגדול להלכה ברורה. (שבת קלט). וכיוצא בזה כתב הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל בספר קריה נאמנה (סימן לט עמוד פז), שמעולם לא נהגו במדינת ליטא לקבוע הלכה כדברי הראגצ'ובי, כי מפורסם הדבר שהוא הלך בעניני הלכה בדרכו המיוחדת, ולא נרתע אפילו מפני גדולי הפוסקים. וראה עוד בשו"ת שרידי אש חלק ב' (סימן לא דף סז סעיף א). ע"ש.

*Can we
possibly like the
Rogatchover?*

צפוני) וכמו ששמעתי מפי הגאון מטרניפול ז"ל בעל הפלגה"ש, לענין העופות צעלי כ"י אלצעות, שאמר לי צוה הלשון הגאון מלאגטשוב הוא זכר ממש כל החורה כולה, אבל להלכה קשה לסמוך עליו — ואני מוסיף, חבל על הדור שלא היה ראוי לכת' ליהנות מאורו הגדול הלכה צרורה (עיין שנת ד' קל"ט).

סימן קפח

פלפול לשי"ש תשמי"ד

מזה י' צמ"ע דאכילת פסח, אם כן פשיטא דגם במנות שופר דמכין אותו עד שהלא גפשו לשאומרין לו עשה מלות שופר ואינו עושה — אי"ב קשה צנורד מן השופר איסור הגאה, אמאי מותר לקבוע בשופר זה, אם ממתיני עיי"ז שאין מכין אותו, ואף שזה הוא רק באצרותיו ארי, אסור לו להצדיק זה בארי, בשופר דאסור לו בהגאה, כמו בשוקל מן הבקדש צירושלמי בי"ל — צלמח צנורד מצדו חצרו מותר לו לקבוע, דאצרותיו ארי עיי"ז חצרו מותר וכו"ל, וכן אם דנורד ממעין מסתמח הטעילה אין בגורד מלה דכופין, אבל צנורד משופר, עושה הגאה הצרחת ארי בשופר האסור לו בהגאה, ולא גרע ממקל הגאסר לו בהגאה דאסור לו להיות ממקל הלה, אף רק כדי להצדיק להארי, והבסבר בי"ל.

צ) ונלפע"ד להר"ן — דנורד הגאה משופר מניחי עשה לו גם הפטורים לאלה ודי

דאם שודענו, שאין משויבין את הארי (גיטין פ"ג) ובפרט, ערך כמותי, ממש כגוף לפני ענק, מ"מ צנוגע לפסוק הלכה לריבין אנו ליתך צעקבי השי"ע והפוסקים, כי אין אנו יבולין לנרד לסוף דעתו הגדולה צרמותיו וקריולותיו (פי פסחים י"ח סוף עיי"א אי"ל רצב"ח לברי' אני שראותי את ר' יונהן שאכל כדאי הוא לסמוך עליו צפוני ואלא צפוני, אחה לא ראית אותו לא האכל צין צפני וצין שלא

ברי"ה כ"ח המודר הגאה מצדו וכו' משופר וכו' מותר לקבוע דמלג"י וכו' — וקשה ל', משקלים פ"צ מ"צ השוקל שקלו מן הבקדש ונתחמה הצרומה וקרצה הבכמה מעל, וצירושלמי שם מכיון שצ"ד ראויין למשכן ולא משפטו כמו שהנהג — ולאכורה קשה, אם צדדים ל"ג המודר הגאה מצדו שוקל לו שקלו ופורע את חוצו, וצנמח שם דאצרותיו ארי צנמח הוא ושרי, וא"כ הכי ינתח כן — ועכ"מ, דיש חילוק אם האחר שאסור להיות ממנו הוא העושה, וצין האדם צנמח כשעושה זאת בדבר שאסור לו בהגאה. והבסבר הוא כן — כשמודר הגאה מצדו מותר להצדו לשוקל את שקלו, כיון דמלג"י לא מקרי זה הגאה, ואף כשמודר מדיית צוה שאין ממשכנין אותו, זה לא מקרי הגאה והוי רק באצרותיו ארי דמותר, ועדיף אף מיותר דממני שם, כרי"א דיוסור אסור, וצנמותו לא הוי אף מניחי וצנמה על הצד מחמתה מל הגאה

בל
בג
בד
בה
בז
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
לכ
למ
לנ
לס
לע
לפ
לצ
לכ
למ
לנ
לס
לע
לפ
לצ
לכ
למ
לנ
לס
לע
לפ
לצ

on an airplane? תפלת הדרך

אם צריך להתפלל „תפלת הדרך“ כשנוסעים באוירון. לא שחה אגאון אף רגע, והשיב תוך־כדי־דיבור:

— גמרא מפורשת היא בחולין¹: „כי יקרא קן צפור לפניך בדרך — מצא קן בים חייב בשילוח, שנאמר: „הנותן בים דרך“; אלא מעתה מצא קן בשמים, דכתיב: „דרך נשר בשמים“, הכי־נמי דחייב בשילוח? — דרך נשר איקרי. דרך סתמא לא איקרי... הרי שבאוויר לא נקרא בשם דרך.

לא נכנס כאן לצד ההלכות־המעשי שבדבר. מי שירצה יכול לחלוק על כך מן הסברא, שכן הסכנה שבדרך של אוירון אולי גדולה יותר משל דרך אחרת, וזקוקה יותר לתפילה. אלא שאין בזה כדי דחייה. לא על כל הסכנות תיקנו תפלה מיוחדת, ותפלה זו, שכך שמה בתלמוד ופוסקים: „תפלת הדרך“, יתכן לא ניתנה אלא על מה שנקרא לפי ההלכה דרך. על כל פנים גילוי המקור המפתיע „דרך בשמים“ תוך כדי דיבור של השאלה הוא המעניין אותנו כאן.

ולא בלבד בשאלות שבין אדם למקום, אלא אף במשפטים וסכסוכים שבין אדם לחברו היה ניגש לברור הענין בגילויים מפתיעים, ומיד, בלי שהיות, דוגמא אחת. מעשה שהיה בעשיר אחד שמת והניח עזבונו לבניו, אלא שבאופן מיוחד צויה בצוואתו שאת ה„קוויטנציה“ לשיחרור מהצבא, שיש לו הוא משאיר לבנו הצעיר, שישתחרר בה מהצבא. וזה דבר ה„קוויטנציה“, היתה תקופה ידועה ברוסיה, שכל מי ששילם סכום מסויים להממשלה היה משתחרר מהצבא. והיו גותנים לו שובר — „קוויטנציה“ — על כך, ורשאי היה למכור את הקוויטנציה למי שרוצה. לבסוף, כשבטל חק זה, לא נתבטל אלא מכאן ולהבא, אבל כל מי שרכש לו „קוויטנציה“ קודמת רשאי היה להשתמש בה, ולכן עלה שער ה„קוויטנציות“ לסכומים גדולים, והיו משלמים הון רב עבורן. כשאותו צעיר קיבל ה„קוויטנציה“, נמלך להתיצב ל„פריזיון“ — הקריאה לצבא — באופן רגיל, והיה אם יכירוהו למוכשר לעבודת הצבא, ישתמש ב„קוויטנציה“ וישוחרר, ואם לא יכירוהו למוכשר, ימכור את ה„קוויטנציה“ וירוויח את מחירה. וכך היה: נשתחרר מבלעדי ה„קוויטנציה“, מכיון שראו אחיו שכך, התחילו לתבוע את חלקם ב„הקוויט“, שכן אביהם לא נתנה לו אלא כדי שישתחרר בה, ועכשיו שאינו זקוק לשיחרור זה הרי כולם יורשים, והלה טוען: מה שנתן אבא נתן, ומה איכפת לכם כיצד נשתחררתי. זמן רב נסתכסכו בדבר, עד שנמלכו פעם ללכת להרוגאצ'ובי למשפט וככל שיפסוק יקיימו. באו והרצו לפנוי את טענותיהם, והרוגאצ'ובי, אחר ששמע את דברי שני הצדדים, פנה אל אותו צעיר, ואמר לו:

— גש נא בחור'ל ואלמוד עמך „חתיכת“ גמרא...

הוציא מסכת זויר, פתח אותה בדף כ"ד, וקרא יחד עם אותו בחור'ל: „האשה

(1) קליט ב'.

דחי, או משום דהוי חלק מהקרבן שפיר דוחה. וזה ר"ל סופו לא דחי וע"ש גבי אברים פסולים, והארכתו בזה בדברי הירושלמי מע"ש פרק ג' ה"ג גבי כרי שהוא טובל לראשון ושני אם התרו בו משום אוכל טבל של שני אם לוקה, ר"ל כיון שהתורה אסרה להקדים מע"ש לראשון א"כ כל זמן שלא הפריש הראשון איך עליהם שם טבל כלל, ועי' בפי"ה מע"ש שקלים פ"ח מ"ג גבי חל י"ד להיות בשבת. וכן הארכתו במנחות ה' אם זר אכל מן מנחת העומר אם יש בו גם איסור חדש, ועי' בירושלמי שבת פ"ב ה"ה ועי' ביבמות ל"ב ע"ב, והארכתו הרבה גבי כהן גדול שנטמא לקרובים אם חייב ג"כ משום כהן הדיוט. אם התרו בו, עי' תוס' מיר מ"ח ע"א וד' מ"ט ע"ב, וכן אם בא על גרושה בלי קידושין לשיטת הרמב"ם ועי' קידושין ע"ז ע"ב, אם מחוייב גם משום כהן הדיוט, ודי' בזה, יוסף ראזין.

**סימן ג'
[להג"ד]**

בגדר מן. [השאלה היה אם מותר לטטום וטעם איסור בזמן]. עי' סנהדרין ד' כ"ט ע"ב ברש"י דאין בזה גדר איסור, ועי' בתוספתא מעשרות פרק ג' המטילא לא נהגו היתר וכו' ר"ל דהוא דבר הנעשה מכמה מינים מליאות אחת כמבואר בע"ז ד, ל"ח ע"ב דנעשה מכרסם ופשתן ונאסר בשביעית מכל אדם. עי' בירושלמי סוף מעשרות ושביעית פ"ט. מ"מ חל עליו גם שם תלתן ולא נעשה מין חדש לגמרי, אך כאן ל"ש זה, ועי' מנחות ס"ט ע"ב גבי חטים שירדו בעצים. וגם ל"מ בין כס דזה מחקיים בין להבדיל כשפים ועי' בהוריות דף י' גבי נגעי כשפים וברושלמי מיר פ"ה גבי נאנסה ע"י כשפים, ונדה ד' מ"ג ע"א גבי כל גופו מרגיש ע"ש ומאד יש להאריך בגדר דברי הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב פרק כ"ט דאין דבריו נכונים בזה לדינא רק זה הוי מליאות גמור גבי כס. אבל להבדיל כשפים זה מחלוקת בהוריות הג"ל דזה רק דמיון בעלמא.

סימן ד

יום ד' עשיית תרס"ג.
[ההרב ר' יהודה לייב גרוברט]
קבלתי מכ' היום, ע"ד התרנגולים [שזוארס אדום וחלק בלי

כולת] אם זה הוי שינוי לומר שהוא מין אחר הנה ע"י רש"י בכורות ג' ד"ה לא מוכח דשינוי לומר הוי שינוי גבי נדמה ותוס' שם ז' ד"ה זה משמע ג"כ, ועיין חולין קל"ז אם מה שיש שינוי בלמא לא מקרי שינוי שיהי' ב' מינים, וב"ק ג"ה דזוטר קועי' וכו' ל"ה ב' מינים. ובירושלמי פסחים פ"ט דמבואר שם דשה חלק בלי גיזה לא איכפת לן לפסול לקרבן, אך העיקר כד דהיכי דעי"ז הוא דומה למין אחר אז הוי נדמה, ולענין טמאים אם הוי עופות טמאים בדומה לזה בדומות שפיר יש חשש, אבל שזה יהי' שינוי לא. עי' בכורות ו', גבי חמור שילד מין סוס אימא חמור אדום ע"ש בזה וסס י"ז גמרו קשה, ע"כ דזה ל"ה שינוי, דלימא שהוא מין אחר. ועי' חולין ס"ב גבי תסיל דכיון שהוא ג"כ מולך אף דאח"כ מקיאה ויונה אינה מקיאה, ל"ה שינוי ורק גבי מדברי וישובי דאם אין בהם שינוי הוי חד מינא ואם יש בהם שינוי הוי תרי מיני, וכמו דך דב"ק ל"ה. ועי' ברמב"ם פ"ט מכלאים ה"ה אבל לעשות עי"ז שיהי' ב' מינים לא, עי' ירושלמי מגילה פ"א דממעט מן לפור כל כקף פרט למרוט אבל בלי קרא הוי בכלל לפור דוחק דמיירי שנמרט אח"כ. לכן כיון שהוא ג"כ מין ישובי רק משום שינוי הנוטת אין שום חשש בזה, ומחמת הסדרה אקלר. ועי' ירושלמי נדה פ"ג דהוי מחלוקת דר"ש ורבנן אם לפרניו דומים לאמו הוי מין אדם ע"כ כיון דאינו בגופו עי' גדה ג"ה.

יוסף ראזין.

סימן ה

עש"ק כ"א אייר תרצ"א דוינסק.

קבלתי מכ' [ע"ד סדר הלימוד] ומה אוכל להשיבו עי' נדה ע' ע"ב מה יעשה אדם ויחכס, וזה ר"ל לימוד עם סברא לא פלפול ועי' מגילה ז' דלחדודי מהני ביגיטה אבל לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא, יחכים נקרא שניהם. עי' שבת ד' קכ"ו, וזה הגדר שימוש ת"ח בכ"מ בש"ס עי' ברכות ו' ע"ב ח' ע"ב ר"ל סברא ועי' מגילה כ"ח ע"ב וברכות מ"ז ע"ב וכו"מ בש"ס ולא זה ר"ל כשבת ס"ב דסס בפשוט אבל כאן בהסבר וזה הג"מ בין רבה לר"ח עי' ערבין ס"ו יזבחים ל"ו ע"ב, ובכורות כ"ב ע"ב טובה חכמה עם נחלה וכן הג"מ בין ר"ש לר"י זה סיני וזה בעל

בריימות עי' ב"ב קמ"ה ע"ב ועי' סוף
 ברכות גבי רבה וסנהדרין ד' מ"ב וקידושין
 כ' ועירובין כ"ט וכ"מ בזה, וזה הקובע
 דב"ב קמ"ה ע"ב ועי' ביבמות ד' ע"ב
 ע"ב. דר"י למד תו"כ בג' ימים וסברה
 בג' חדשים, תזיק דהסברא לריך ל'
 פעמים זמן מהלימוד, ועי' ברכות ל"ח
 ע"ב וכ"מ בזה, ועי' סוטה כ"א. לכן
 כך למשל אם רוצים ללמוד סדר נשים
 ילמדו תחלה בפסוקי מס' יבמות רש"י
 ותוס' ואח"כ קידושין ואח"כ יחזרו ולעמוד
 על סברא ועל גדר דקידושין ויבום,
 ואח"כ ילמדו גיטין וסוטה ואח"כ יחזרו
 עליהם ולעמוד על גדרים ואח"כ ילמדו
 נדרים ומיר ויחזרו עליהם ואח"כ כתובות
 עס ב"מ וב"ב ויחזרו עליהם להבין
 הסברא. ועי' כתובות מ"ב ע"ב ברש"י
 וזה ה"מ בין ר"ח ורבה עי, סוף הוריות
 גבי ר"י ור"מ ותוס' גיטין ס"ז גבי
 ר"מ ור"י וסנהדרין כ"ד עוקר הרי הרים
 ע"ש בזה וזה ר"י ימוקו עמו עי' רש"י
 עירובין ד' כ"א וזה בינה ירושלמי סוף
 סוטה ע"ש בזה.
 יוסף ראזין.

סימן ו

עש"ק במדבר תרצ"א דוינסק.

[מכתב שני בענין זה]

קבלתי מכתבו ומה אוכל לכתוב
 לו. ילמד סדר נשים כסדר
 גמרא עם תוס' ואח"כ יחזור, והנה מבואר
 בתו"כ פ' בתקוה על קרא דאם בתקוה
 תלכו דהקב"ה רוצה שיהי' עמלים בתורה
 ור"ל כך דהנה מבואר ב"ב פ"ח דכמו
 דא"י מוחזקת ה"ל תורה ירושה ומוחזקת
 רק מ"מ לריך הליכה דמבואר בפירוש
 המשניות להרמב"ם ז"ל ריש פרק א'
 דב"ב דאף דק"ל כמ"ד ב"ב ק' דאין
 הליכה קונה זה רק בדבר חדש אבל
 לבצר איזו חלק לזה קנה בהליכה כיון
 שהתורה ירושה רק לריך לבצר החלק
 לריך עמל ויגיעה בגדר הליכה והאר'
 בזה בחיבורי ח"ד בזה' תרומות. ועי'
 סנהדרין ל"ט ע"ב הוא עמל במקום זה
 והתורה עומלת במק"א ע"ש ברש"י אך
 ר"ל דעי' שעמל במקום אחד קנה לכל
 התורה אף במקום שלא עמל כלל וכן
 הוא בירושלמי ב"ב פ"ח משכח כולה
 ר"ל מולא הכל כיון דירושא לנו רק
 לריך יגיעה, וכן מבואר בירוש' חלה פרק
 א' ואבמ"ל. לכן לדעתי יעשו כך ילמדו
 מס' ואח"כ יחזרו עליהם וגם ילמדו

הרא"ש שעל מס' כי שם כל הקיטור
 של הרי"ף ושאר בעלי התוס' וכן יחזרו
 את הרא"ש כן יעשו בכל מס' שהלמדו
 ועל המשנה ילמדו פיהמ"ש להרמב"ם
 ז"ל כי הוא מאיר את העניים ללימוד
 ואח"כ יעשו כמבואר גדה ד' ע' ע"ב
 יבקשו רחמים כו' וד' י"ת ילליח לכם.
 כ"ד יוסף ראזין רב דפה.

סימן ז

יום ב' כ"ד מח"ש תרפ"ח דוינסק.

[להרב ר' יהונתן אייבשיץ ג"י]

ע"ד הדרישה על צבור שגולר ע"י
 מלקחיים [מהו לענין פדיון הבן]
 הנה כבר השבתי בזה כ"פ ונדפס, אך
 באמת כך מלבד גדר החליה לשיטת
 רש"י ז"ל לריך שיהא הלידה דהיינו
 הליאה מפרוזדור ור"ל מבין השניים עי'
 רש"י שבת ד' פ"ו ע"ב ותוס' גדה ד'
 מ"ב ע"ב וברמב"ם בסוף ה' סומאת
 יולדת דוקא ע"י הפעולה שפועלת בכל
 הלידה דהיינו שפנתח המקור האם והולד
 יולא. ובאמת בזה הוי פלוגתא בגמ' דין
 אם הולד ג"כ פועל הליאה או ע"י האם
 לבד עי' גדה ד' כ"ו ע"א ב' לשונות
 בזה אם חי יולא בתחלה או מת ועי'
 מש"כ רבינו הרמב"ם ז"ל בפיה"מ אהלות
 פ"ו מ"ה ע"ש. וכמו גבי רוק יבמה
 דיבמות ד' ק"ז ע"ב ע"ש וכן גבי מקור
 שהזיע בגדה ד' מ"א ע"ב, הרמב"ם לא
 מפרש כרש"י דר"ל מראה לבן, רק דלא
 נפתח המקור רק הזיע, וכן גבי ראיות
 דם וזהו הרגישה ר"ל שפנתח המקור
 ואף אם הפתיחה ה' באונם מרבה בגדה
 ד' ל"ו ע"ב, וע"ש ד' ח' ע"ב יד' י'
 ע"ב היכי דע"י סריטה בנפשו ראתה
 ע"ש ברש"י בזה. וכן הגדר דגדה ד'
 כ"ו גבי מעינות האב ר"ל ג"כ אך גדר רא"י
 הרבה הארכתי בזה, על דם בלא הרגשה
 אם יש עלי' עכ"פ גדר דם גדה אף
 שהאשה טהורה עי' ד' מ' וד' מ"א ע"ב
 גבי הק דר"ל ור"י ע"ש בזה, ולכך גם
 ב"ד טהור ס"ל לרש"י דל"ה לידה לא
 ומטעם גז"ש ע"ש ברש"י חולין ד' ל"ח
 ותוס' שם וכ"מ בזה, ולכן כל שבלי
 המלקחיים ל"ה יולא, י"ל דזה הוי גדר
 י"ד. וכל הני דחולין ד' ע' ובכורות ד'
 ט' ר"ל דבלא זה הוי ג"כ יולא וע"ש
 בתוס' בצורות דף ט' ע"א ועי'
 בתוס' כרייתות ד' ז' ע"ב, פי' אחר גבי
 יולא דופן דא"י ע"י הרחם רק מן מקום
 אחר אך לשיטת כולם ר"ל שהוליו דרך

קרעין קרעין, כל הישן לאו דוקא, ד"יושב
 בטל כישן דמי", ובאמת אין שום טעם
 שיהיו זריכים להפסיק כ"כ הרצה בין סדר
 לסדר, ומדה טובה מרובה, כי המחאמן
 ללמוד בכל כוחו ולרכו עיונו במה שהוא
 לומד, וללמוד בלי הפסקים, יהי הקב"ה
 בעזרו ליחן לו עוד יומר חשק, וגם התורה

מבקשת בעדו כנ"ל⁹, ואז נעשה כלי
 להצרכה של "אם בחקתי תלכו" - מאל"ף
 עד ח"ו, וזכה לקבל חלק גדול בתורה
 ציו"ט הבעל"ט, "תכלה שנה וקללותיה" -
 והעיקר שתכלה ענין החסרון והחטא שהם
 הסבה להקללה, "תחל שנה וזכומיה",
 אכ"ר.

ליקוטי דיבורים לפרשת בחקותי

(א) אם בחקתי תלכו. ובח"כ "שתהיו
 עמלים בתורה". דידוע דהחילוק בין אדם
 למלאך הוא, דמלאך הוא עומד, והאדם
 הוא מהלך כמש"כ (זכרי' ג - ז) "ונתתי
 לך מהלכים בין העומדים האלה" (ועי'
 לעיל פ' אמור). ומגלה לנו החו"כ שיעקר
 "הילוך" האדם הוא העמל, העמלות
 בתורה, שע"ז הוא מהלך מחיל אל חיל,
 "מען גייט העכער און העכער".

"הליכה" לברר לכ"א חלקו בהקרקע. לכן
 כמד בתורה"ק כאן לשון הליכה דהא
 התורה ניתנה לכל ישראל וכולם שותפים
 בה, ואופן הקנין להיות לכ"א חלקו הוא
 ע"י העמילות, שזה הוא ההליכה בחלקו
 ומברר את חלקו בתורה, כמ"ש (תהלים א'
 - ב) "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו
 יהגה יומם ולילה", ובגמ' (קידושין לב):
 "אין תורה דלילה היא" דכתיב "ובתורתו
 יהגה יומם ולילה".

ובספר "צפנת פענח" מהראגי' יוצר
 ז"ל הוסיף דההליכה הוא מעשה הקנין
 שע"י עמלות בתורה קונים את התורה,
 וביאר דהנה צפי' המשנה להרמב"ם
 (במשנה א' דצ"ב) חידש דהליכה ברגל הו'
 קנין, וביארו את שיטתו דאף דלענין קנין
 קרקע זריכים דוקא "חזקה" של נעל פרץ
 וגדר, אבל בחלוקה של שותפים מהני

והביא דצירושלמי (צ"ב פ"ח - ב)
 אימא דלשון מורשה "דיהא" (כהה -
 חלש), דהא כתיב (שמות ו - ח) "ונתתי
 אותה לכם מורשה אני ה'", שהקב"ה
 הצטיח לצנ"י במצרים שיהי' להם חלק
 באר"י, ולמעשה לא נתקיים הצטחה זו
 ליוצאי מצרים, שמתו במדבר, וניתנה אר"י

⁹ ובדורותינו ראינו דוגמא לזה, שודאי היו לגדולי הדורות כשרונות גדולים והתמדה בלימוד, ומי"מ
 קשה להבין מאין הי' להם הכח והזמן ללמוד כ"כ, וע"כ דמצד העמילות בתורה גילה להם התורה את
 כל הבקיות והסודות כני"ל, ועי' רש"י (משלי ח - יז) מה שפירש על הפסוק "אני אוהבי אהב", (ועי'
 לקמן בהספד על הגר"ח שמולביץ זצ"ל).

לדור באי הארץ, ולכן אמרו שהלשון מורשה הוא "דיהא", דאס לא חטאו היו יולאי מזרים יורשים אותה אבל כיון שחטאו נעשו הם מורשים להצנים, כמבואר בגמ' (ב"ב קיט: ע"ש כל הסוגיא) דאפשר לפרש מורשה כלשון "ירושא" או כלשון "מורישים", והי' הדבר תלוי ועומד, ומק' בירושלמי דהא כתיב (דברים לג - ד) "מורה לך לנו משה מורשה", האם התם נמי נימא דלשון מורשה "דיהא"¹⁰, ואומר הירושלמי אין כשאחם יגעין בה, ואם לאו משכח כולה, זהו תוכן דברי הגמ'. ומבואר דאם אין יגעים בחורה אין כאן ירושה, ואף דכתיב "מורשה", הא יש לפרש שנעשו מורישים, שאם אין הם קונים את החורה, הרי עכ"פ החורה יורדת לצניהם אחריהם, אבל להעשות "ירושא", נריכס לזה ה"יגיעה", שהיא היא ה"הליכה" בחלקו שבחורה, שבה נעשה תורה דילי, ולכן כתבה החורה הלשון "תלכו", שבה שיהיו עמלים בחורה יהי' להם קנין הליכה בחלקו שבחורה:

ועל פי זה יש לתרץ קו' המו"ט בפרקי אבות (פ"ג משנה י"ב) על הא דאיתא שם "התקן עמך ללמוד תורה שאינה ירושה"

לך", והק' דהא כתיב "מורה לך לנו משה מורשה", ולפי הג"ל י"ל דהא"נ דנקראת החורה "מורשה", אבל לא נקראת "ירושא", שאפשר להיות שלא יירשנה, דאם לא יעמול בה לא יהי' אלא מוריש, היינו שהחורה לא תפסוק מזרעו ויהי' שייך ירושה ממש לזרעו אם יהיו יגעים בה, דבלא עמל אינו ירושה, ולכן "התקן עמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך", אם תרצה בעמך לקנות את החורה התקן עמך להיות עמל בחורה, ואז חירשנה.

אמנם צאמת אין זה קנין בחלקו לצד, אלא דהקנין הוא בכל החורה, דידוע מש"כ הראשונים דחלק מהכל הוא הכל (עי' עקידה שער פ"ג, וע"ש בראש השער שהאריך בכלל זה, וגם שהחורה הק' היא אחדות שלם ע"ש). ועוד דע"י העמלות זוכה לסיעמא דשמיא שיהי' לו קנין בכל החורה כמו שמצינו בגמ' (סנהדרין ט:): על הפסוק "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו" (משלי טו - כו) שהוא עמל במקום זה והחורה עומלת לו במקום אחר, ופירש רש"י "שמחזרת עליו ומצקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה וכל כך למה מפני שאכף, שכפף פיהו על דברי חורה", הרי שמי שעמל בחורה יש לו

10) וכעין זה פירש מהרש"א בחי"א לפסחים (דף מט:): דאיתא שם על הפסוק הנ"ל תורה צוה וכו' י"אל תקרי מורשה אלא מאורסה", ופירש מהרש"א דקודם הלימוד אז התורה בבחינת ארוסה ואחר הלימוד אז נעשית התורה נשואה, עיי"ש. ויש לבאר דהא דמורשה יש לו ב' ביאורים "ירושא" או "מורשה" ככתוב למעלה, הכוונה היא שיש דברים בתורה שאינן בתורת "גזירה", אלא בתורת "צפיי" על העתיד. ואין להאריך כאן כי כבר כתבנו בזה בפי' תולדות עיי"ש בדי"ה ואלה.

סיעתא דשמיא לקנות כל התורה, שהתורה עומלת לו במקום אחר למסור לו טעמי התורה, "וסדריה", היינו שיזכור ויהי לו ידיעה בכל התורה.

ושם בגמ' אמר ר"א כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה - ז) "כי אדם לעמל יולד", ומסיק דהכוונה לעמל התורה ע"ש, ומבואר דאין ענה להפטר מן העמל, דא"א להפטר מזה, וא"כ יש לעשות חשבון, דאם זה ודאי דלעמל יולד, הלא טוב שיסתעבד וישים עמלו בתורה שהיא התכלית כמסקנת הגמ' שם, והארכנו עוד בזה צביאור רחב, עי' בפ' חיי שרה, וקחנו משם.

(ב) אם בחקתי תלכו, ואת מצותי תשמרו, ועשיתם אותם. יש כאן ג' לשונות, הליכה, שמירה, ועשי'. כבר בארנו לשון "הליכה" שהיא העמל בלימוד התורה, והעמל שייך להנפש, כמש"כ במשלי (הוצא צאות א') "נפש עמל עמלה לו". והלשון "שמירה" יש לפרש מלשון זכירה, וכמו שפירש רש"י עה"פ בפ' ראה (דברים יב - כח) "שמר ושמעת" - "זו משנה שאמה צריך לשומרה בצטנך כענין שנאמר (משלי כב - יח) "כי נעים כי תשמרם בצטנך יכונן יחדיו על שפתיך" ע"ש, עכ"פ מצינו לשון שמירה על הזכרון,

ובמהר"ל (נתיב התורה פ"ד) פירש את הפסוק הנ"ל "כי נעימות התורה כאשר התורה נמצאת אלל האדם בפועל כי אז האדם הוא שכלי, כאשר התורה הוא עמו ואין נעימות למעלה מזו", והאריך שם מהר"ל דהתורה היא שכל אלקי, ולכן כשאדם קונה את התורה נעשה האדם שכלי, "וזהו כאשר אין התורה משתכח ממנו, ואימתי אין התורה משתכח מן האדם וכו', כאשר דברי תורה על שפתיו תמיד, שהוא לומד בהם, וחוזר עליהם, ואז התורה עמו", ע"ש בכל דבריו הק', ומבואר מדבריו דשמירת התורה היא ע"י חזרה והשינון בה תמיד, ועי"ז נעשה האדם שכלי, הרי דתחילת הפסוק "אם בחקתי תלכו" דהכוונה על עמילות בתורה, היא תיקון ה"נפש", ושמירת המצוות דהכוונה הוא על החזרה היא תיקון ה"שכל", וסוף הפסוק "ועשיתם אותם", עשיית המצוות היא תיקון ה"גוף", כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לה - ז) "ועשיתם אותם" - "מעלה אני עליכם כאילו עשיתם עצמיכם"¹¹.

ידוע דרשת חז"ל ד"אסתכל באורייתא וברא עלמא" (בראשית רבה א - א, וע"ש במסורת המדרש) וכיון שהאדם משעבד נפשו ושכלו וגופו אל התורה אז גם

11) ויש עוד ענין בעמל התורה, דאיתא בשם האריז"ל דעמל התורה "מגרש כל הרצונות", היינו דעמל התורה מעתיק את האדם ומרוממו, וממילא אין מתאוה עוד לדברים שפלים, משא"כ בשאר חכמות. ואולי זה כוונת המדרש המובא למעלה, "ועשיתם אותם" הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם", שהתורה מרומם את האדם, ונעשה כברי' חדשה.

טו. הנמצאות. יבמות דף ע"ז פג, זה בזכות דוד.
 כ. הלא מצער היא וגו'. פחותה מן מאה אנשים. ועי' בסנהדרין דף ט"ו.
 ע"ב פד דלא הוה עיר הנדחת [ואין בה דין עיר הנדחת, ורק האנשים יפד
 נהרגו, אבל העיר נשארה].
 כג—כה. השמש יצא וגו' וד' המטיר וגו' [ויהפך את הערים האל וגו'. זה
 את אדמה וצבאים, עי' נצבים פה, דזה לא הוה בגדר עיר הנדחת] הנה
 כיון דהוה עיר הנדחת ובגדר דין של ב"ד הגדול, וד' פה, והנה מכואר
 בסנהדרין פו דאין עושין ג' עיירות עיר הנדחת, לכן כשרפה הוה רק כ'
 עיירות, אבל שאר בהפיכה, כמכואר כפ' נצבים כזה. וכן כתבתי דדיני
 נפשות דוקא מהני עד שקיעה, עי' סנהדרין דף ל"ד, ע"כ פה, אבל דיני
 ממונות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, לכך כתיב השמש יצא, כן נ"ל.
 שם. ואת כל יושבי הערים וגו'. ר"ל גם קטנים יפה, ונ"ל דרק של סדום
 ועמקרה, אבל לא של אדמה [וצבאים], דהני לא היו גדר עיר הנדחת.
 כ. ותבט אשתו וגו' ותהי נציב מלח. שעברה על דברי נביא, [ובידי
 שמים], כמכואר סנהדרין דף פ"ט פט.

Why such a strange
 death? A punishment
 that was clearly from
 ג'.

סג. ע"א: דרש רבא, מאי דכתיב: אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב
 עלי, אמר דוד אני אמרתי עתה באתי, ולא ידעתי שבמגילת ספר כתוב עלי,
 התם כתיב: הנמצאות, הכא כתיב: מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי.
 סד. ראה לעיל, אות מב.
 סד* שעבדו ע"ז נהרגים.
 סה. דברים כט, כב: גפרית ומלח... כמהפכת סדם ועמרה אדמה וצבאים
 אשר הפך ד'.
 פו. מהו וה', שישב עליהם בדין סנהדרין של שבעים ואחד וחייבן, והוריד עליהן
 אש ויצאו לשריפה. — תנחומא ישן וירא, ט. וראה לעיל, אות מו. ובש"ת צ"פ (ניר-
 יורק), עמ' קצא.
 פז. ראה לעיל, אות מד.
 פח. ראה לעיל, אות מט, ור"ל משום דבעינן נגד השמש. ועי' לקמן, אות קטז.
 פח* ראה לעיל, אות פא.
 פט. ע"א: המוותר על דברי נביא (שלא חשש למה שאמר לו הנביא —
 רש"י)... מיתתו בידי שמים. וראה בתורה שלמה פ"ט, קנה בכיאר.

כב

ג. ויבקע עצי עולה וגו'. זה שופרד לגורים, דמנחות דף ע"א קכח א' ג'ת דאליתא, יומא דף כ"ד קט ודף כ"ז קל ודף מ"ה קלא ע"ש בזה. ועי' תמיד קלב, זמ"ש מעילה דף י"ד קלג ע"ש. ועי' סנהדרין דף [מ"ו] קלד ומנחות דף ק"ז קלה [צינורא של הקדש] קלו.

The wood was loaded on the knife but not the knife because of a 'nil between the 'ירי + קב"ה if it is permissible to place the knife on the sacrifice, once it has been sanctified

ד. ויקח את עצי העולה וגו' ויקח בידו את האש ואת המאכלת. וגו'. הנה עצי עולה הניח על יצחק ולא המאכלת, ובוה פליגי, גמ' דילן פסחים דף ס"ז קלו ס"ל דאסור להניח סכין על קרבן לאחר הקדש, והירוש' קלה ס"ל דמותר, ע"ש דהוה לצורך קדשים. אך אנן ס"ל כיון דאין צריך כלי שרת, once it has been sanctified

קכח. צ"ל: דף ק"א. א: דעצים כמה דלא משפיה להו לגזירין לא מיתכשרי. קכט. ע"ב: ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש, לימד על הצתת אליתא (הצתת קיסמים דקין אם הוצרך להצית על המזבח באחת מן המערכות — רש"י) שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת.

קל. ע"א: סידור שני גזירי עצים בעיא כהונה.

קלא. ע"א. כנ"ל, באות קכט.

קלב. כט. א: וריוח היה בין הגזירים, שהיו מציתים את האליתא משם. קלג. ע"א במשנה: הגזברים שלקחו עצים מועלין בעצים, ואין מועלין לא בשיפווי ולא בנבייא.

קלד. צ"ל: דף י"ד, ב: תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר: אפי' צינורא של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה. (ורבינו חננאל פי' צינורא עצי נורא — תוספות).

קלה. ע"א: תניא ראב"י אומר לא יפחות מצינורא קטנה של נחושת. למאי חזיא, אמר אביי שמחטטין בה פתילות ומקנחין בה נרות. ועיין שם קו. ב. קלו. ראה כאן בתרגום יונתן בן עוזיאל: «וקטע קיסין דקיתא», וראה בתורה שלמה וירא פכ"ב, ס ובביאור שם.

קלז. ע"א: אמר מ"ל למחר מי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו גדי תוחב לו בין קרניו, והא קעביד עבודה בקדשים? ... מבייג, חולין לעזרה ומקדישה.

קלח. פסחים פ"ו, ה"א: מה לעשות ליה ילא הביאו סכיניהם? ... כל מי שהיה פסחו טלה היה תוחבה בגיותו... שכל עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה. והובא בתוס' פסחים שם, ד"ה והא.

מו. ויוסף בן שלשים שנה בעמדו וגו'. ירושלמי סנהדרין פ"ז סה לית ארהא דגברא רבא כו' פחות מן ל'.

מב

ה. ויבאו בני ישראל וגו'. עמ"ש חולין דף ק', ע"ב סס ע"ש, ודף ק"א, ע"ב ע"ש.

ה. והם לא הכירוהו. עיין כתובות דף כ"ז, ע"ב ע, וכיבמות דף פ"ה עא, וב"מ דף ל"ט, ע"ב ע. ובאמת י"ל דהנה מבואר חגיגה דף ט"ז עג אסור להסתכל במלך, לכן לא הסתכלו בו, ועיין ברמב"ם בהל' מלכים עד דצריך ליתן כתב

They didn't recognize him because it is not to gaze directly at a king

סח. סוף הלכה ב: דלית אורחא דגברא רבא מהלך עם בר נש פחות מתלתין שנין. [על פסוק נ: וליוסף יולד וגו' בטרם תבוא שנת הרעב, ראה רש"י המביא מתענית יא: "מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעבון". ובתוס' תענית שם בד"ה אסור: "ואם תאמר הרי יוכבד נולדה בין החומות, ואותו העת עת רעב היה, וע"כ שמשו מטותיהן בשני רעבון? ויש לומר דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות, ויוסף לא שימש, אבל שאר בני אדם שימשו". כתב על זה רבינו (שו"ת דווינסק ח"א, סי' יג): "ומ"ש התוס' דיוסף מחמיר, ר"ל שהוא נשא בזמן שכבר נודע לו שיהי' שני רעבון, לכן הא חל השיעבוד ואדעתא דהכי נשאת, משא"כ בלוי א"א להפקיע השיעבוד, והנה לפי המבואר ב"מ דף ק"ו דגבי דבר הנכתב בתורה, רק אם הוא הפקעה בכל העולם או נתבטל הדבר, משא"כ רק במדינה אחת לא, וא"כ הך שני רעבון או הך דמבול הוה בכל העולם, וכן שני רעבון כמו באליהו, משא"כ פרטי וכמו מצרים וכן מלחמת של יהושע, ושוב א"א שיאסר ויבטל שיעבוד אשתו".]

סט. אמר רבי יהודה: והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ושם קא, ב: אמרו לו לרבי יהודה... והלא לא נאמר אלא בני ישראל, ולא נקראו בני ישראל עד סיני... מתיב רבא: וישאו בני ישראל את יעקב אביהם? לאחר מעשה (לאחר אותו מעשה שנאבק איש עמו, והקב"ה קראו ישראל), ואפשר דרצה להעיר מדוע לא הביא רבא מפסוק זה הקדום, וראה להלן פ' ויגש, אות *עג.

ע. ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן.

עא. ע"א, כנ"ל באות ע.

עב. כנ"ל באות ע.

עג. ע"א: כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות: בקשת בנשיא ובכהנים... בנשיא, דכתיב: ונתת מהודך עליו.

עד. פ"ב, הלכה ה: "המלך מסתפר בכל יום... שנאמר: מלך ביפיו תחזינה

אדם
ועשה
ועיין
שבת
ויעט,

יעים,
: בן
תזכה
וגו',
יוסף

נורה
צ"פ

את
קשה
למא
שמע
שלח

יד
דבר
עם
דור
סא'

ל. ונשאתני ממצרים. עיין נזיר דף ס"ה ז, מוכח דנקבר שם בארץ מצרים ונטל עמו אח"כ עפר.

לא. השבעה לי וגו'. עיין בה"ג בהל' כיבודת, ר"ל כך דהנה אם ב"ד משביעין צריך בנק"ח, עיין רש"י גימין דף ל"ה ט, ואם נשבע מעצמו א"צ נק"ח, והנה גם אליעזר נשבע בב"ד יט, ולכך נקט ואשביעך, וכאן יוסף לא רצה לישבע בנק"ח לכך א"ל שישבע מעצמו וא"ש.

מח

א. ויקח את שני בניו עמו. עיין שאלתות דרא"ג פ' אמורי דאין לבקר חולה יחידי ע"ש. *To fulfill the mitzvah not to visit the sick alone*

ב. ויתחזק ישראל וגו'. ויתחזק כו', רמז להאומה הישראלית יי דאם יבא עליהם מלך צריכים להתחזק ולעמוד כנגדם שלא להסכים עמהם יי, וזה הרמז.

ז. במשנה שם סד, ב: המוצא מת מושכב כדרכו, נוטלו ואת תפוסתו, שנים, נוטלן ואת תפוסתן. ובגמרא שם סה, א: היכי דמי תפוסה (גי' הערוך: מנין לתפוסה) ז א"ר יהודה, אמר קרא: ונשאתני ממצרים (מעפר מצרים) טול עמי... וראה לקמן, אות קי. ובתו"ש ויחי פמ"ז, קכה, ובביאור.

ח. ראה לעיל, אות ד. ובתו"ש ויחי פמ"ז, קלא, ובביאור שם. ובתו"ש נח פ"ט, קמא ובהשמטות שם.

ט. ע"א, ד"ה חוץ לב"ד משביעין אותה: «שבועת הדיינין של תורה היא, ונקט ס"ת בידיה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי, כדאשכחן באברהם: שים נא ירך וגו' ואשביעך בה', ועונשה מרובה, וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין עונשה כל כך».

*ט. ראה לעיל פ' חיי שרה כד, ב. ד"ה שים נא ירך וגו': «דבאמת שלית עשה אותו יצחק אבינו, אך אברהם אבינו התנה עליו התנאי הנ"ל וגדר ב"ד. ראה שם אות *נד, [ולכך נקט ואשביעך] — שאברהם היה המשביע, לא שנשבע מעצמו».

י. צ"ל: פ' אחרי, שאילתא צג: «דמחייבין דבית ישראל לשימלי בקצירא... וכי אזיל, לא אזיל לחודיה אלא בהדי אחריני». וראה בתו"ש ויחי פמ"ח, יג ובביאור.

*י. ראה לעיל מז—כט, ד"ה ויקרבו ימי ישראל.

**י. [לעבור על התורה].

מעניין חוש הביקורת של הרוגאצ'ובי. רב אחד שלח לו את הירושלמי קדשים, שמיד עם הופעתו יצאו עליו עוררים (בימינו כבר נתברר בהחלט, שהוא מזויף). והוא משיב: „אמש בלילה לקחתי לי עת איזה זמן לעיין בהכרך, והנה מאד אני נבוך כי לדעתי הוא כסף סיגים מצופה כו'... וכמעט בכל דף נראה לעין שהוא שלטו בו זרים... וכשיהיה זמן הבית-דואר פתוח אשלחו חזרה, כי יש בזה חשש דאל תשכן כו'“⁴⁰. ובסימן שלאחריו⁴¹: „היום שלחתי בחזרה את הכרך והנה הוא רק מלוקט מהירושלמי ומהראשונים, ויש בו דברים אשר לא ניתנו לכתוב... וע"ד הדפסה כנגד הכרך הנורא וודאי מהראוי לפרסם כדי שלא יגררו אבתריה“. כמה דוגמות של זיוף הוא מביא מ„הכרך הנורא“. נציין אחת. בבכורות ריש פרק ז', הביא הברייתא שבתוספתא שלר' עקיבא מעשר בהמה מעשרין משנה על חבירתה, ובאמת — אומר הגאון — טעות סופר היא בתוספתא וצ"ל בדברי ר' עקיבא „אין מעשרין“. את אמיתות הגירסא „אין מעשרין“ הוא מוכיח. אם הירושלמי היה בלתי מזויף היתה הגירסא שבתוספתא לא כהטעות סופר שאצלנו⁴². ושירוטט אחר מדמותו התלמודית של המחבר. בספריו, ביחוד האחרונים, אנו פוגשים בכמה מקומות פירושי מקראות לפי דרכו. בתשובות אין, לכאורה, מקום לזה, ואף על פי כן הוא משלב פסוקים ומבארם לפי ההלכה. מנקודת הפשט פירושו, כמובן, „קצת“ רחוקים. אבל מצד הדרושי-ההלכותי הדברים יפים ומעניינים. הרי פסוק אחד מישעיה. „...ונער קטן ינהג בם“. דוקא — אומר המחבר — נער קטן, שכן גדול אסור להנהיגם, שהרי „זאב עם כבש“ וכן שאר הזיווגים שבפסוק הם כלאים. ורמזו הוא רואה מכאן לשיטת הרמב"ם⁴³ שדוקא טמא עם טהור אסורים בהנהגה, ולכן בכל צירופי הבהמות והחיות שבפסוק זה יש חיבור של טמא וטהור⁴⁴.

חבל מאד, שסגנונו של המחבר בתשובותיו הוא זה שבספריו — קשה ההבנה. בין שמאריך מצד החוכן ובין שמקצר — הלשון מקוצרת היא תמיד. ציטאטות אינו מביא. או שאינו מלים עם „וכו“ הוא מזכיר לסימן או שמסתפק לגמרי בציוני ה„עיינים“ בלבד. „גדריו“ והסבריו אף הם לא כשם שהיו נקראים מפיו הם נכתבים. מרצה נפלא היה בעל-פה וחסר הסברה — בכתב. אילו נמצא נושא-כלים מומחה לספרי הרוגאצ'ובי היה מזכה את הרבים באוצרות של מרגליות הספונים ומכוסים מעין רואה.

40) סימן קי"ד. 41) קט"ו. 42) וראה ב„תוספות ראשונים“ להר"ש ליברמן, בכורות פ"ו, שכתב אף הוא: „וכנראה שצ"ל: ואין מעשרין“. 43) הלכות כלאים, פ"ט. 44) סימן נ"ב.